

УДК 378.091.011.3-051:37.041
DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-1-463-472

WAYS TO IMPROVE THE COGNITIVE INDEPENDENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Nadiia SHCHERBAKOVA,
Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

Надія ЩЕРБАКОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Nadiya030219@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0003-2419-2150>

Olena HOLUB,
Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

Олена ГОЛУБ,
кандидат педагогічних наук,
доцент

dove_ov@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-5727-2870>

Angelika LESYK,
Candidate of Pedagogical
Sciences, Associate Professor

Анжеліка ЛЕСИК,
кандидат педагогічних наук,
доцент

as_lesyk@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0003-1886-4088>

*Berdiansk State Pedagogical
University,*

*Бердянський державний
педагогічний університет,*

*✉ 4, Schmidt st., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100*

*✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100*

Original manuscript received: May 24, 2022

Revised manuscript accepted: June 05, 2022

ABSTRACT

The article highlights one of the current problems of modern pedagogical science - the problem of improving the cognitive independence of future primary school teachers. Significance and possibility of solving the problem in the theoretical aspect of this study in domestic and foreign students. Understanding that cognitive independence is an important and necessary quality of a modern teacher, which provides professional and qualification potential of efficiency-pedagogical activity, based on activity and independence, creativity is realized by acquired knowledge in solving various professional.

The article emphasizes that the formation of a certain quality can be carried out in the process of studying future teachers of disciplines of the pedagogical cycle, in particular the history of pedagogy. This science provides an opportunity for students in the process of learning pedagogical truths to think logically, to delve deeply into educational problems, which contributes to the formation of mechanisms for their self-realization, self-development, the pursuit of the creative search. The article underscores the fact that in the process of teaching this discipline the activities of students should be

aimed at developing the ability to creatively apply the information and interpret it, productively using the experience gained in real-life situations.

The article emphasizes that the formation of a certain quality can be carried out in the process of studying future teachers of disciplines of the pedagogical cycle, in particular the history of pedagogy. This science provides an opportunity for students in the process of learning pedagogical truths to think logically, to delve deeply into educational problems, which contributes to the formation of mechanisms for their self-realization, self-development, the pursuit of the creative search. The article underscores the fact that in the process of teaching this discipline the activities of students should be aimed at developing the ability to creatively apply the information and interpret it, productively using the experience gained in real-life situations. The authors propose to use interactive teaching methods when students study the history of pedagogy to improve cognitive independence. The special significance of discussion and game methods is characterized. It is determined that these methods provide activation of students' activities by revealing the truth through the comparison of different views in the context of solving pedagogical problems based on the time challenges of society of a certain historical period. It is emphasized that appropriately organized work of students creates conditions for independent search, provides intensive work of thought, creates favorable conditions for the development of the ability of future teachers to independently and comprehensively consider the subject.

Key words: cognitive independence, teacher training, interactive learning, discussion methods, role play.

Вступ. Сучасне суспільство вимагає від людини бути самодостатньою, упевненою в собі, готовою діяти, не боятися змін, постійно самовдосконалюватись і вирішувати завдання будь-якої складності. Такі вимоги висуваються до всіх, проте особливого значення вони набувають для майбутніх педагогів. Адже саме педагоги повинні швидко й оперативно реагувати на виклики часу й готувати здобувачів освіти до реальних умов, в яких вони зможуть повноцінно життєствердитись.

Особлива увага привертається до вчителів початкової школи, бо саме вони працюють із учнями, віковий період яких, за твердженням психологів (І. Бех, О. Матвієнко, О. Скрипченко, Н. Ханецька та ін.), є сенситивним для формування специфічних якостей особистості, що пов'язані з розумовим розвитком і забезпечують їм можливість успішно продовжувати навчання в базовій та старшій школі. Адже, як зазначала О. Савченко, початкова школа як перший щабель шкільної освіти покликана допомогти учневі оволодіти загальними способами навчальної діяльності, а вчитель має сприяти не лише адаптації особистості в нових соціальних умовах, а й формуванню тих практичних навичок, компетенцій, які будуть основою для її розвитку [5, с. 103].

Відповідно до зазначеного в педагогічній науці актуальною є проблема підготовки сучасного вчителя на основі врахування всіх факторів впливу на освітній процес та забезпечення реалізації найважливіших напрямів сучасних змін в освіті, зокрема пов'язаних із його особистісними характеристиками. Однією з таких є пізнавальна самостійність, що виявляється в потребі й умінні самостійно мислити, здатності орієнтуватись у різних педагогічних ситуаціях, аналізувати їх,

швидко знаходити правильне рішення, синтезуючи досвід, здобутий у процесі вивчення педагогічних дисциплін.

Метою статті є визначення шляхів удосконалення пізнавальної самостійності майбутніх учителів початкової школи для забезпечення їх готовності до активного й своєчасного реагування на виклики, що постають перед системою освіти.

Методи та методики дослідження. У роботі використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз джерельної бази для порівняння й узагальнення різних поглядів на проблему, педагогічне спостереження, бесіда для розкриття особливостей використання дискусійних та ігрових методів навчання в процесі вивчення історії педагогіки з метою вдосконалення пізнавальної самостійності майбутніх учителів початкової школи.

Результати та дискусії. Нові орієнтири щодо професійної підготовки фахівців у галузі початкової освіти відображені в нормативно-правових державних документах: Закон України «Про освіту» (2017 р.), «Концептуальні засади реформування середньої освіти» (2016 р.), «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» (2016 р.), «Концепція розвитку педагогічної освіти» (2018 р.), «Професійний стандарт «Вчитель початкових класів загальної середньої освіти»» (2018 р.), «Державний стандарт початкової освіти» (2018 р.). Вони містять вихідні положення в процесі підготовки майбутніх учителів, у яких буде розвинена здатність працювати в мінливих умовах сучасності. Тому одним із пріоритетних напрямків педагогічної освіти є формування готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку власної науково-обґрунтованої практики й до забезпечення освітнього процесу для повноцінного розвитку молодших школярів.

Уже нині в Україні відбувається зміна навчально-дисциплінарної моделі освіти на особистісно орієнтовану, в центрі якої – розвиток особистостей здобувачів вищої педагогічної освіти як суб'єктів діяльності [4]. Саме такий підхід до підготовки майбутніх педагогів дозволить їм реалізувати нову державну політику в освітньому процесі. Суб'єктність передбачає активну діяльність кожного студента, що можливо за умови готовності їх до вияву пізнавальної самостійності і як особистісної якості, і як відношення до дійсності, що є передумовою забезпечення активної професійної позиції і здатності швидко адаптуватись до нових умов.

Аналіз наукових праць з проблеми самостійності (В. Буряк, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Г. Костюк, Н. Кухарев, Н. Половнікова, О. Савченко та ін.) дозволяє стверджувати, що ця якість особистості пов'язана, перш за все, з розвитком її пізнавальної сфери, а саме з розвитком процесу мислення. Це дозволяє здобувачеві освіти під час виконання діяльності за допомогою засвоєних знань, набутого практичного досвіду досягати очікуваного результату. Тому в процесі учіння, коли виявляються особливі риси здобувача освіти, пов'язані зі

специфікою його навчальної праці, доцільно вживати термін «пізнавальна самостійність».

Проблема формування пізнавальної самостійності вивчалася науковцями в психологічному й педагогічному аспектах. Існують ґрунтовні напрацювання зарубіжних і вітчизняних вчених (В. Бенера, С. Бегалієва, І. Бех, Ю. Бабанський, Г. Костюк, В. Логвіненко, О. Малихін, Л. Наконечна, П. Підкасистий, І. Сіняговська, В. Сарієнко, О. Савченко, Р. Срода, Л. Тархова та ін.) щодо її вирішення. Спільним у їх поглядах є те, що формування аналізованої якості відбувається в процесі пізнавальної діяльності, яка безпосередньо впливає на збагачення особистості новими знаннями і вміннями. Це поняття є показником якості особистості, що виражається в умінні ставити перед собою певні цілі, домагатися їх досягнення власними силами.

Аналіз науково-педагогічних джерел показав, що дослідники одноставні у визначенні й характеристиці пізнавальної самостійності як готовності до активних дій. Особливої актуальності ця проблема набуває сьогодні, коли швидко змінюються обсяги інформації й відповідно формується нове покоління дітей, організація освітнього процесу для яких вимагає від вчителя здатності постійно оновлюватись, бачити проблеми і знаходити способи їх розв'язання, міркувати, діяти з творчою ініціативою, успішно досягати поставленої мети. При цьому необхідно враховувати, що забезпечення цих якостей залежить від рівня пізнавальної самостійності, у процесі розвитку якої актуалізуються і активізуються базові знання, вміння і навички студентів.

Підготовка такого фахівця початкової освіти спонукає до аналізу й переосмислення її теоретико-методологічних засад. Це дозволить підготувати майбутнього педагога, готового до ефективної професійної діяльності, в основі якої – активність і самостійність, творча реалізація здобутих знань у розв'язанні різноманітних фахових завдань. Одним із показників цієї готовності є розвиток пізнавальної самостійності, адже ця якість характеризується умотивованістю й цілеспрямованістю діяльності, переконливими знаннями й самостійними діями [1]. Тому в сучасному закладі вищої педагогічної освіти традиційне навчання поєднується з інтерактивним [7; 8]. Це забезпечуватиме активізацію пізнавальної діяльності студентів та їх мотивацію до самостійної роботи й уміння узгоджувати результати власної праці в колективній діяльності. Ця ідея прослідковується в більшості праць класиків педагогіки, які сутність пізнавальної самостійності розкривають саме через потребу й уміння самостійно мислити, здатності орієнтуватись у новій ситуації, готовності творчо вирішувати її. Відповідно в структурі цієї якості сучасні науковці виділяють мотиваційний, змістовий та процесуальний компоненти.

Важливими засобами у формуванні пізнавальної самостійності є вивчення навчальних дисциплін, спрямованих на забезпечення психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів. У системі педагогічних дисциплін особливе значення має історія педагогіки – наука, яка допомагає майбутнім учителям зрозуміти витоки педагогічної думки та логіку її

розвитку, осмислити особистісний внесок класиків педагогіки, навчитись усвідомлено аналізувати його, зіставляти з вимогами сучасності. Історія педагогіки розглядалась нами як наука, що забезпечує можливість здобувачам вищої педагогічної освіти в процесі пізнання педагогічних істин логічно мислити, глибоко проникати в освітні проблеми, що сприяє формуванню механізмів їх самореалізації, саморозвитку, прагненню до творчого пошуку. Саме тому в процесі навчання викладачі спрямовували діяльність студентів на формування вміння критично сприймати й інтерпретувати здобуту інформацію відповідно до вимог сучасності, продуктивно використовувати набутий досвід у реальних життєвих ситуаціях. Такий підхід потребував визначення й застосування сучасних шляхів до процесу вивчення історії педагогіки, що дозволяло студентам ознайомлюватись із педагогічною спадщиною минулого і водночас із сучасними новаціями, здійснювати ґрунтовну теоретичну підготовку й розвивати здатність до практичної роботи.

На основі зазначеного можна зробити висновок про те, що ефективність навчання забезпечується поєднанням педагогічних новацій, які є основою підготовки майбутніх учителів, та їх особистісного досвіду. Цей процес значною мірою зумовлюється врахуванням особливостей сприймання кожним студентом сучасних викликів у системі освіти. Це визначає потребу майбутніх учителів аналізувати, інтерпретувати, осмислювати інформацію й готуватись до побудови подальшої фахової діяльності на основі усвідомлення рівня власної готовності до цього процесу. Наявний рівень пізнавальної самостійності майбутнього вчителя у визначеному контексті є важливим, оскільки зумовлює розвиток необхідних особистісних якостей, важливих умінь, що формуються під час цілеспрямованої інтелектуальної діяльності та забезпечують можливість майбутньому педагогу постійно самовдосконалюватись й розвивати компетентності, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності.

Змістом оптимізації історико-педагогічної освіти є набуття кожним майбутнім учителем ґрунтовних теоретичних знань та практичних умінь найбільш економним шляхом з мінімальними затратами часу і зусиль. Цього можна досягти шляхом використання різноманітних способів навчання, які збуджують зацікавленість студентів, покращують розуміння і засвоєння ними освітнього матеріалу й забезпечують формування необхідних логіко-мисленневих операцій (виділення головного, порівняння, узагальнення, визначення і пояснення понять, доведення і спростування певних фактів, моделювання тощо), що дозволяє робити процес фахової підготовки майбутніх учителів дійсно творчим.

Одним із таких способів є застосування інтерактивного навчання. Воно спрямоване на залучення всіх учасників до спільної діяльності, що здійснюється на основі врахування індивідуального рівня розвитку кожного здобувача освіти. Організація інтерактивної педагогічної взаємодії в процесі вивчення історії педагогіки дозволяє на основі діалогу, полілогу, позитивних міжсуб'єктних взаємин забезпечувати високу активність

кожного студента, що позитивно впливає на вдосконалення пізнавальної самостійності. Такий підхід підвищує мотивацію і залученість учасників до активного цілеспрямованого вирішення порушених проблем та надає емоційний поштовх до подальших пошуків, спонукає до конкретних дій. Важливим у цьому процесі є те, що акумулювання знань, умінь, практичного досвіду створює умови для розкриття нових можливостей студентів через залучення їх до осмислених переживань індивідуальної і колективної діяльності. І саме на заняттях з історії педагогіки студенти мають можливість шляхом ретроспективного аналізу пізнавати історико-педагогічні істини й установлювати причиново-наслідкові зв'язки, усвідомлювати їх важливість для розуміння логіки розвитку педагогічного мислення, що значною мірою впливає на глибоке розуміння сутності сучасного освітнього процесу. Крім того, інтерактивна взаємодія забезпечує умови для імітації майбутньої професійної діяльності.

Організувати такий процес пізнання можна за допомогою інтерактивних методів, зокрема дискусійних та ігрових. Саме ці методи дозволяли активізувати діяльність студентів шляхом виявлення істини через зіставлення різних поглядів у контексті вирішення педагогічних проблем на основі врахування часових викликів суспільства певного історичного періоду та відповідного рівня розвитку педагогічної науки.

Дискусійні методи передбачали постановку та вирішення проблемних завдань на різних етапах засвоєння навчального матеріалу. Розв'язання проблемних завдань відбувалося шляхом їх активного обговорення, що спонукало студентів до самостійного пошуку, забезпечувало інтенсивну роботу думки здобувачів освіти, створювало сприятливі умови для розвитку в них здатності самостійно, усебічно розглядати предмет вивчення, а отже, відкривати нові зв'язки, проводити паралелі з вимогами, які висуваються до організації сучасного освітнього процесу.

Дискусійне обговорення питань з певної теми в процесі вивчення історії педагогіки організовувалось шляхом застосування різних способів інтерактивної взаємодії, серед них такі: дерево рішень, мозковий штурм, дискусії у формі телевізійних ток-шоу, структуровані дебати та ін. Участь студентів у дискусійному обговоренні дозволяла їм розвивати власний інтелектуальний потенціал, задовольняти пізнавальні інтереси, забезпечувала прагнення досягати кращих результатів. Так, проведення «мозкового штурму» відбувалося на різних етапах лекційних і практичних занять. Основна мета застосування «мозкового штурму» полягала в привертанні уваги майбутніх учителів до проблеми, яка буде вивчатись, розвитку їх педагогічного мислення, актуалізації особистісного та накопиченні практичного досвіду застосування отриманої інформації, що забезпечувало подальшу цілеспрямовану роботу. Наприклад, наприкінці лекційного заняття з теми «Школа й педагогіка епохи Середньовіччя» студентам було запропоновано шляхом мозкового штурму вирішити проблемне питання: «Якими є основні причини появи університетів у країнах середньовічної Європи?». Щоб

активізувати діяльність і спонукати здобувачів вищої педагогічної освіти до осмисленого висування ідей, робота проводилась так: спочатку студенти об'єднались у 5 груп, кожна отримала засоби, необхідні для роботи (ватман, маркери), обрала секретаря й працювала над генеруванням ідей щодо вирішення зазначеної проблеми. На наступному етапі студентам пропонувалось обміняти своїми напрацюваннями, учасники кожної групи ставали аналітиками. Вони аналізували запропоновані ідеї та вибирали серед них найкращі. Після цього, вибрані кожною групою ідеї, записувались на дошці, відбувалось їх колективне обговорення, остаточне узагальнення й підбиття підсумків щодо вирішення запропонованого питання.

Цінність такої роботи полягала в тому, що в студентів відбувалось формування критичного мислення, власного бачення історико-педагогічних проблем, вміння ставити доречні питання, розглядати проблему в ретроспективі тощо. Крім того, у здобувачів вищої освіти формувались навички активного слухання, співпереживання, співробітництва, упевненої поведінки й толерантності, які є вкрай важливими для професійної діяльності вчителя нової генерації.

Особливе місце в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів та розвитку в них пізнавальної самостійності під час вивчення історії педагогіки займали ігрові методи. Доцільність їх використання зумовлювалась тим, що вони, по-перше, спонукали студентів до самостійних творчих та розумових дій, а, по-друге, дозволяли моделювати предметний і професійний зміст майбутньої професійної діяльності.

Ігрова діяльність стимулювала свободу, самостійність, ініціативність, творчість студентів. Використання ігор дозволяло забезпечувати емоційне та інтелектуально насичене середовище в студентській аудиторії, підвищувало ефективність процесу опанування навчальним матеріалом. Важливим ігровим методом була рольова (професійно орієнтована) гра, застосування якої забезпечувало позитивний вплив на вдосконалення пізнавальної самостійності. Так, участь у рольовій грі сприяла зацікавленню, мотивації студентів, що стимулювало їх активну навчально-пізнавальну діяльність на різних етапах опанування інформацією з історії педагогіки. Крім того, участь студентів у грі значною мірою сприяла вдосконаленню їх вольових якостей. Адже активна діяльність, на думку багатьох учених (І. Бех, М. Євтух, Г. Костюк, С. Максимович та ін.), обов'язково включає такий психічний процес як воля. Саме він забезпечував цілеспрямованість дій учасників гри. На нашу думку, саме цей психічний процес можна розглядати як основу самостійності, в тому числі й пізнавальної.

Таким чином, метод рольової гри дозволяв, з одного боку, організувати глибоке й осмислене вивчення навчального матеріалу на основі виконання аналітичних дій, а, з іншого – набувати науково-практичного досвіду, необхідного для майбутньої професійної діяльності. Завдяки рольовій грі здобувачі вищої педагогічної освіти оволодівали

вміннями прогнозувати, перевтілюватися, імпровізувати. Це мотивувало майбутніх учителів вивчати історичний педагогічний досвід. Викладач у процесі навчання передбачав реалізацію дидактичних завдань через ігрові дії, які вимагали від майбутнього вчителя здійснювати детальний аналіз ситуації, зіставляти педагогічні проблеми минулого з тим досвідом, який є сьогодні, шукати альтернативний вихід із нетипових ситуацій, обґрунтовувати обраний шлях, адекватно приймати рішення.

Алгоритм упровадження професійно орієнтованої гри на заняттях з історії педагогіки включав три етапи: *підготовчий, основний, заключний*.

Підготовчий етап передбачав визначення мети, завдань, виділення ролей, осмислення та планування змісту гри, розробку інструкцій для учасників, вивчення основної та додаткової психолого-педагогічної літератури, необхідної для цілісного уявлення сутності та змісту певної педагогічної ідеї в контексті напрацювання персоналій, причини її виникнення, особливості реалізації в педагогічній діяльності на відповідному історичному етапі. Як правило, на підготовчому етапі значною мірою забезпечувалося формування мотиваційного компонента пізнавальної самостійності майбутніх учителів, проводилися індивідуальні консультації, обговорювалося змістове наповнення гри.

На другому, основному етапі, рольової гри, відбувалася її реалізація. Учасники гри на основі ґрунтовного вивчення та осмислення теоретичної інформації мали можливість перевтілюватись і відтворювати її через призму власного сприйняття. Вони демонстрували почуття, риси характеру, особливості поведінки персонажа, роль якого виконували. Виступ студентів мав бути лаконічним, обґрунтованим, доказовим, послідовним. У висновках необхідно було сформулювати практичні поради щодо особливостей організації освітнього процесу згідно з концепцією, яку вони представляли.

Важливим під час проведення рольової гри був *заклучний* етап. На ньому відбувалось підбиття підсумків, обговорення результатів ігрової діяльності, оцінка адекватності використаних методичних прийомів та засобів.

Висновки. Таким чином, використання ігрових та дискусійних методів навчання сприяло розвитку самопізнання та самореалізації студентів, допомогло їм здобувати знання про розвиток системи освіти, причини виникнення та особливості розвитку певних педагогічних явищ та процесів. Крім того, майбутні вчителі вдосконалювали вміння творчо підходити до вирішення проблемних ситуацій, обговорювати їх, дискутувати. Використання інтерактивних форм та методів у навчанні історії педагогіки дозволяло значно збільшити час активної самостійної практики на заняттях для кожного студента, досягати належного засвоєння матеріалу, усвідомлювати його значення для майбутньої професійної діяльності й підвищувати рівень пізнавальної самостійності.

Література

1. Довганець В. І. Експлікація феномену «пізнавальна самостійність студентів». *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2013. № 47.

С. 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Трpkov_2013_47_9 (дата звернення: 29.08.2021).

2. Малихін О.В. Пізнавальна самостійність як показник ефективної організації самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів. URL : <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2010/10/62.pdf> (дата звернення 29.08.2021).

3. Матвієнко О. В. Тенденції розвитку професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в Україні в контексті інтеграції до світового педагогічного простору. *Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім.Павла Тичини*. 2015. Вип. 53. С. 381–392.

4. Кабанкова О. М. Феноменологія пізнавальної самостійності особистості: аспекти сутнісної характеристики. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Серія «Педагогічні науки». Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2012. Вип. 14 (239). С.155–158.

5. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. Київ : Богданова А. М., 2009. 226 с.

6. Сіняговська І. Ю. Організаційно-дидактичні умови формування пізнавальної самостійності студентів педагогічного університету. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. праць. Вип. 33. Кривий Ріг : Криворізький нац. ун-т, 2011. С. 215–220.

7. Січкарук О. Інтерактивні методи навчання у вищій школі : навч.-метод. посіб. Київ : Таксон, 2016. 88 с.

8. Томашевська М. Використання інтерактивних методів навчання у процесі підготовки майбутніх педагогів у вищому навчальному закладі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2017, № 8 (72). С. 178–188. URL : <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/03/19.pdf> (дата звернення 29.08.2021).

References

1. Dovganecz`, V. I. (2013). *Eksplikaciya fenomenu «piznaval`na samostijnist` studentiv»* [Explication of the phenomenon «students' cognitive independence»]. *Teoretychni pytannya kul'tury, osvity ta vykhovannya – Theoretical issues of culture, education and upbringing*, № 47, 21–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Трpkov_2013_47_9 [in Ukrainian].

2. Maly`xin, O. V. (2010). *Piznaval'na samostijnist' yak pokaznyk efektyvnoyi orhanizatsiyi samostijnoyi navchal'noyi diyal'nosti studentiv vyshchyykh pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv* [Cognitive independence as an indicator of effective organization of independent educational activities of students of higher pedagogical educational institutions]. URL : <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2010/10/62.pdf> [in Ukrainian].

3. Matviyenko, O. V. (2015). *Tendentsiyi rozvytku profesiyanoi pidhotovky maybutnykh uchyteliv pochatkovoyi shkoly v Ukraini v konteksti intehratsiyi do svitovoho pedahohichnoho prostoru* [Trends in the development of professional training of future primary school teachers in Ukraine in the context of integration into the world pedagogical space]. *Zbirnyk naukovykh prats` Umans'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im. Pavla Tychyny – Collection of scientific works of Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychyna*, (53), 381–392. [in Ukrainian].

4. Kabankova, O. M. (2012). *Fenomenologiya piznaval'noyi samostijnosti osoby`stosti: aspekty sutnisnoyi harakterystyky* [Phenomenology of cognitive independence of the individual: aspects of the essential characteristics]. *Naukovy`j visnyk Volyn'skogo nacional'nogo universy'tetu imeni Lesi Ukrainky*. Seriya «Pedagogichni nauky» – Scientific Bulletin of Volyn National University. Lesya

Ukrainka. Pedagogical Sciences Series, 14 (239), 155–158. [in Ukrainian].

5. Savchenko, O. Ya. (2009). *Vykhovnyy potentsial pochatkovoï osvity* [Educational potential of primary education]. Kyiv: Bogdanova A. M. [in Ukrainian].

6. Sinyagovs`ka, I. Yu. (2011). *Orhanizatsiyno-dydaktychni umovy formuvannya piznaval'noï samostiynosti studentiv pedahohichnoho universytetu* [Organizational and didactic conditions for the formation of cognitive independence of students of the Pedagogical University]. *Pedahohika vyshchoï ta seredn'oi shkoly – Higher and secondary school pedagogy*, 33, 215-220. [in Ukrainian].

7. Sichkaruk, O. (2016). *Interaktyvni metody navchannya u vyshchii shkoli* [Interactive methods of teaching in high school] : navch-metod. posib. Kyiv: Takson. [in Ukrainian].

8. Tomashevs`ka, M. (2017). *Vykorystannya interaktyvnykh metodiv navchannya u protsesi pidgotovky maybutnikh pedahohiv u vyshchomu navchal'nomu zakladi* [The use of interactive teaching methods in the process of training future teachers in higher education]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyni tekhnolohiyi – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, № 8 (72), 178–188. URL : <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/03/19.pdf> [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлюється одна з актуальних проблем сучасної педагогічної науки – удосконалення пізнавальної самостійності майбутніх учителів початкової школи. Значущість і можливість розв'язання її в теоретичному аспекті визначається в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. З'ясовано, що пізнавальна самостійність є важливою і необхідною якістю сучасного педагога, яка забезпечить йому можливість здійснювати ефективну професійно-педагогічну діяльність, в основі якої – активність і самостійність, творча реалізація здобутих знань у розв'язанні різноманітних професійних завдань.

У статті наголошується, що формування визначеної якості може здійснюватись у процесі вивчення майбутніми педагогами дисциплін педагогічного циклу, зокрема історії педагогіки. Ця наука забезпечує можливість здобувачам освіти в процесі пізнання педагогічних істин логічно мислити, глибоко приникати в освітні проблеми, що сприяє формуванню механізмів їх самореалізації, саморозвитку, прагненню до творчого пошуку. У статті актуалізується положення, що в процесі викладання цієї дисципліни діяльність студентів необхідно спрямовувати на формування вміння творчо застосовувати отриману інформацію й інтерпретувати її, продуктивно використовувати набутий досвід у реальних життєвих ситуаціях. Авторами запропоновано застосовувати інтерактивні методи навчання під час вивчення студентами історії педагогіки для вдосконалення пізнавальної самостійності. Схарактеризовано особливе значення дискусійних та ігрових методів. Визначено, що саме ці методи забезпечують активізацію діяльності студентів шляхом виявлення істини через зіставлення різних поглядів у контексті вирішення педагогічних проблем на основі врахування часових викликів суспільства певного історичного періоду. Наголошено, що відповідно організована робота студентів створює умови для самостійного пошуку, забезпечує інтенсивну роботу думки, сприятливі умови для розвитку здатності майбутніх педагогів самостійно, усебічно розглядати предмет вивчення.

Ключові слова: пізнавальна самостійність, підготовка вчителя, інтерактивне навчання, дискусійні методи, рольова гра.